

Slovensko gozdarstvo 1991–1995 – razvojne možnosti in perspektive

Samo GROŠELJ*

Izvleček

Grošelj, S.: Slovensko gozdarstvo 1991–1995 – razvojne možnosti in perspektive. *Gozdarski vestnik*, št. 7–8/1990. V slovenščini, cit. lit. 10.

Prispevek podaja na osnovi analize trendov gibanja ekonomskih in produkcijskih kazalcev slovenskega gozdarstva v preteklem desetletnem obdobju, trenutnega stanja slovenskega gozdarstva in predvidenih prihodnjih družbenogospodarskih gibanj pri nas in v svetu, prognoze razvoja slovenskega gozdarstva v petletnem obdobju 1991–1995.

1. STANJE V GOZDARSTVU Z OSNOVNIMI PROBLEMI

1.1. Ekološki problemi gozdov

V zadnjem času se je propadanje gozdov zelo stopnjevalo. Vzroki za to so številni, vendar vsi niso pojasnjeni. Eni izvirajo iz same dejavnosti (neustrezen način gospodarjenja z gozdom), ostali pa od zunaj (vse hujše onesnaževanje okolja, grobi in nepremišljeni posegi človeka v okolje). Stopnja poškodovanosti slovenskih gozdov se giblje od 30 % (Prekmurje) do 75 % (Koroška).¹ V zadnjem času je opaziti znake poškodb tudi v hribovskih gozdovih nad 1000 m, kar da sklepati na daljinske emisije onesnaženih zračnih mas. Propadanje gozdov je vseevropski in svetovni problem z naraščajočim trendom pri nas in v vzhodni Evropi. Ogrožene so vse funkcije gozdov (lesna, varovalna, socialna). Zato je večja nevarnost usadov in plazov, posledice delovanja hudournikov in vetra pa hujše. Kjer so uničeni gozdovi na vodozbirnih območjih,

* S. G., dipl. inž. gozd., Zavod Republike Slovenije za družbeno planiranje, 61000 Ljubljana, Gregorčičeva 25–27, YU

Synopsis

Grošelj, S.: Slovene Forestry from 1991 to 1995 – Developmental Possibilities and Prospects. *Gozdarski vestnik*, No. 7–8/1990. In Slovene, lit. quot. 10.

Based on the analysis of the trends of economic and production index curve of Slovene forestry in the past decade, the present situation in Slovene forestry and the anticipated future socio-economic trends in Slovenia and in the world, the article presents the prospects of the development of Slovene forestry in a five-year period from 1991–1995.

je tudi že zaslediti padanje kakovosti pitne vode.

Drugi vzroki poškodb v gozdovih so še divjad (7%), nato 5% poškodb zaradi insektov, 10% jih povzročijo naravne katastrofe in 2,5% gozdarska dejavnost.¹ Obseg in stopnja poškodovanosti gozdov se še naprej povečujeta.

1.1.1. Odnos gozd – divjad in poškodovanost gozdov

Tovrstne poškodbe v gozdu povzročajo tiste vrste rastlinojede divjadi, ki jim gozd daje prehrano in kritje. Med te vrste divjadi štejemo jelenjad, srnjad, lopatarja (damjak), gamsa in muflona. Škodo delajo z objedanjem, obgrizovanjem in lupljenjem, kar ima za stabilnost gozda hude posledice. Ob pospešenem propadanju gozdov, ki smo mu priče danes, so posledice škode, ki jo povzroča divjad, še mnogo hujše. Ko iz raznih znanih in nezanih razlogov propade zgornji starejši sloj drevja, so tla in nižji sloji bolj osvetljeni. Prostor pod propadajočim gozdom se prične zaraščati, število zeljščnih, grmovnih in drevesnih vrst pa večati. Hkrati z zaraščanjem in pomlajevanjem se

¹ Vir: Poročevalec 11, 1989.

prično večati nosilne, prehranjevalne in prostorske zmogljivosti gozda za rastlinojedo in parkljasto divjad. Zaradi povečane biomase je več hrane, to pa pomeni, da se ob odsotnosti plenilcev nenadno izboljšujejo življenjski pogoji rastlinojede divjadi. Posledica tega je, da se poveča stalež. Podobno se dogaja tudi v gospodarskih gozdovih (lesno-proizvodna funkcija), kjer lahko z neustreznim načinom gospodarjenja na podoben način porušimo naravno ravnotežje. V takih razmerah lahko preštevila divjad v obeh primerih zaustavi ali pa celo prepreči obnovo obstoječega ali razvoj bodočega gozda. Onesnaženo okolje je prizadelo tudi divjad, kar se najbolj odraža v njenem zdravstvenem stanju (prisotnost težkih kovin v organizmu, večja obolevnost, manjša telesna teža). V končni posledici tudi propade (pogin), predtem pa se zmanjša kakovost populacije. To škodo bi lahko zmanjšali z ustrežno politiko odstrela oziroma s ponovno naselitvijo naravnih plenilcev (volk, ris), ki so nekoč že tvorili prehranjevalni krog, pozneje pa so bili iztrebljeni.

1.1.2. Propadanje varovalnih gozdov

To so posebej izločeni gozdovi, kjer je lesna funkcija (posek drevja) omejena le na najnujnejša gojitvena dela. Z namenom, da sta posebej zagotovljena njihov obstoj in varovalna vloga, so proglašeni za trajno varovalne.

Po zakonu o gozdovih je njihova naloga varovati zemljišča pred usadi, izpiranjem ali krušenjem, preprečevati škodljivo delovanje hudournikov in erozije ter preprečevati in ustavljati plazove. Varovalni so tudi gozdovi na območjih, kjer preti nevarnost hujših vetrov in zametov. To so pretežni del gozdovi gornje vegetacijske meje, ki so prav tako trajno varovalni. Njihova pomembna vloga je tudi varovanje vodozbirnih območij (podtalnice). Z naraščajočim onesnaževanjem okolja, zlasti zraka, pospešeno slabi z njihovo stojnostjo tudi sposobnost varovanja prej naštetih zemljišč in območij. Posledice so praviloma hude: čedalje slabša kakovost pitne vode, na katero neposredno vpliva tudi zastrupljanje okolja z odplakami in pesticidi, povečano število plazov in usadov, močnejše izpiranje zemlje, delovanje hudournikov, zakraseva-

nje in podobno. Vse našete posledice lahko nastopijo tudi zaradi napačno opredeljenih ciljev in neustreznega načina gospodarjenja, pri načrtovanju in sami izgradnji gozdnih prometnic pa zaradi neupoštevanja geografskih oziroma geoloških značilnosti terena.

1.1.3. Skupno gospodarjenje z gozdovi in financiranje dejavnosti posebnega družbenega pomena

Po zakonu o gozdovih (Ur. list SRS, 24. 5. 1985, št. 18) je gospodarjenje z gozdovi, ki so družbena lastnina, in s takimi, na katerih je lastninska pravica, skupno. Lastninska pravica na gozdovih je omejena z zakonom in lastnik gozda lahko uresničuje pravice in dolžnosti v mejah tega zakona. Skupno gospodarjenje z gozdovi v gozdno-gospodarskem območju zagotavljajo delavci v TOZD in kmetje, lastniki gozdov, združeni v temeljnih organizacijah kooperantov (TOK). Osnova za gospodarjenje z gozdovi so gozdnogospodarski načrti, ki se izdelujejo za vse gozdove. V njih se upoštevajo biološke značilnosti razvoja gozdov in na osnovi tega opredelijo strokovni cilji. Z njimi morajo biti zagotovljeni pogoji za smotno izkoriščanje in ohranitev ter krepitev njihovih splošno koristnih funkcij. Njihovo izvrševanje je obvezno v okviru osnovnih ureditvenih enot ne glede na parcelne meje.

Sredstva za gozdno biološko reprodukcijo se za družbene gozdove zagotavljajo v sredstvih biološke amortizacije gozdov in ne smejo biti manjša od 13% vrednosti od prodajne cene gozdnih lesnih sortimentov. Podobno jih obračunavajo tudi v zasebnih gozdovih, in sicer v breme celotnega prihodka TOK, in to tudi za les, ki ga lastnik gozda pridobi za neposredno uporabo. Od prodajne cene gozdnih lesnih sortimentov lastniki gozdov plačujejo še stroške gospodarjenja z gozdovi, ki jih ima gozdnogospodarska organizacija pri delu v njihovem gozdu (stroški odkazovanja, poseka, spravila, prevoza), ki jih lastnik lahko nekatere opravi tudi sam in v tem primeru se mu prizna tudi stroške, vendar pa mora dobiti vsaj 5% vrednosti prodanega lesa. Na ta način zbrana sredstva so namenjena za varstvo, gojenje in urejanje gozdov v gozd-

nogospodarski organizaciji v skladu s plan-skimi akti DO ter SIS za gozdarstvo goz-dnogospodarskega območja in ne smejo biti manjša od 10%. Območnih skupnosti je 14 (toliko kot GG). Preostali del sredstev, ki ne sme biti manjši od 3% prodajne vrednosti gozdnih lesnih sortimentov v goz-dnogospodarskem območju, pa se združuje pri republiški SIS za gozdarstvo. Ta sred-stva so namenjena za izvajanje skupnega programa melioracij in pogozdovanj v SR Sloveniji ter za financiranje dejavnosti po-sebnega družbenega pomena v kraških gozdovih.

1.2. Gospodarski položaj gozdnogospodarskih organizacij

Gospodarjenje z gozdovi je organizirano po regionalnem načelu. Tako z gozdovi v SR Sloveniji upravlja 14 gozdnogospodar-skih organizacij. Družbeni produkt gozdar-stva pada že od leta 1981 (Vir: Statistične informacije Zavoda SRS za statistiko, letniki 1981 do 1987). To najbolj predoča pre-glednica, ki zajema nekaj najpomembnejših kazalcev, in sicer iz let 1981 in 1988.

Podatki iz zadnjih let zaradi obračunskih sprememb ne dajejo primerljivih rezultatov. Prav tako sta v teh letih neprimerljivi aku-mulacija in reprodukcijska sposobnost go-zdarstva.

1.3. Uresničevanje proizvodnih ciljev

V obdobju 1986–1990 je bil predviden bruto posek v višini 18,0 milijonov m³, kar znese povprečno 3,6 milijonov m³ letno, blagovna proizvodnja gozdnih sortimentov pa 12,5 milijona m³ lesa, to je povprečno 2,5 milijona m³ letno. Realizacija poseka v letih od 1986 do 1988 je znašala za leto 1986 3,501 mio m³, za leto 1987 3,399 mio m³ in za leto 1988 3,432 mio m³. Realizacija blagovne proizvodnje je razvidna iz tabele 3.

Posek se je v obdobju od 1980 do 1987 gibal med 2,520 milijona m³ (bruto) 1982. leta in 3,501 milijona m³ (bruto) leta 1986. V zadnjem času je posek v zasebnih gozdo-vih nekoliko večji kot v družbenih. Delež odpadkov se ne spreminja bistveno in znaša 13% bruto poseka. V zadnjih letih se je gibal med 12 in 14%. Delež drv je

Preglednica 1: Nekaj podatkov o ekonomski moči gozdarstva za leti 1981 in 1988 v primerjavi z gospodarstvom

Celotni prihodek	1981 v mio din	1988	indeks 1988/81	povp. let. st. rasti v %
Gospodarstvo	1 191 983	79 117 358	6 637	182,0
Gozdarstvo	9 880	554 791	5 615	177,0
Porabljena sredstva				
Gospodarstvo	920 050	61 831 684	6 720	182,4
Gozdarstvo	5 391	315 516	5 853	179,0
Sredstva za biol. repr.				
Gozdarstvo	734	52 696	7 179	184,1
Akumulacija				
Gospodarstvo	49 876	1 929 588	3 869	186,6
Gozdarstvo	694	17 984	2 591	159,2
Sredstva za tehn. repr.				
Gospodarstvo	70 721	3 593 598	5 081	175,3
Gozdarstvo	836	29 393	3 516	166,3
Povprečni čisti mes. OD/delavca	v din			
Gospodarstvo	11 236	686 067	6 106	179,9
Gozdarstvo	12 998	734 711	5 652	177,9

Vir: Splošno združenje gozdarstva SRS

naraščal od 16 % leta 1978 na 20 % v letu 1986, nakar je 1987. leta znova padel na 17%. V zasebnih gozdovih je bil ta delež višji (22 % leta 1987), leto prej pa je znašal 3 % več. Redne sečnje predstavljajo 75, sanitarne sečnje pa 25 % vseh sečenj.

Obseg gojitvenih del zaostaja za planirnimi zaradi pomanjkanja sredstev. Potrebe po vlaganjih naraščajo v glavnem zaradi

propadanja gozdov. Obnova, nega in varstvo gozdov v celotnem obdobju od leta 1986 do 1988 dosegajo povprečno 90 % letnega plana, melioracije in pogozdovanja povprečno okoli 72 % planiranega, gradnja gozdnih cest pa okoli 75 % planiranega letnega povprečja. (Vir: Poročevalec, številka 17, 1988, stran 29, in SIS za gozdarstvo SRS).

Preglednica 2: Desetletni etat po sektorjih lastništva (1981–1990)

Sektor lastništva	Iglavci (m ³)	Listavci (m ³)	Skupaj (m ³)
Družbeni gozdovi	9 401 240	6 130 907	15 978 817
Zasebni gozdovi	10 644 985	9 182 915	19 827 900
SKUPAJ	20 492 895	15 313 822	35 806 717

Opomba: Desetletni etati so prikazani na osnovi podatkov v območnih gozdnogospodarskih načrtih, ki veljajo za obdobje 1981–90. Letni etat pomeni desetino desetletnega etata.

Preglednica 3: Blagovna proizvodnja po sektorjih lastništva za obdobje 1981–1984 in 1985–1988 (v 000 m³)

Sektor last.	1981		1982		1983		1984	
	igl.	list.	igl.	list.	igl.	list.	igl.	list.
Družbeni	876,9	606,1	891,7	596,8	893,7	607,1	895,4	568,4
Zasebni	724,0	407,6	774,4	456,6	784,5	406,0	795,1	386,8
Skupaj	1600,9	1013,7	1676,1	1053,4	1678,2	1013,1	1690,5	955,2
SKUPAJ	2614,6		2719,5		2691,3		2645,7	

nadaljevanje:

Sektor last.	1985		1986		1987		1988	
	igl.	list.	igl.	list.	igl.	list.	igl.	list.
Družbeni	865,7	588,2	911,0	513,0	928,0	512,0	873,0	539,0
Zasebni	796,8	429,3	793,0	408,0	785,0	361,0	743,0	385,0
Skupaj	1662,5	1017,5	1704,0	921,0	1713,0	873,0	1616,0	924,0
SKUPAJ	2680,0		2625,0		2586,0		2540,0	

Komentar: Blagovna proizvodnja je v letih 1986–88 nekoliko nazadovala zaradi zmanjšane obsega sečenj (zaradi propadanja gozdov). Bila bi še nižja, če ne bi bilo naravnih nesreč. Les je tanjši in slabše kakovosti. Večji je delež celuloznega lesa in lesa za proizvodnjo plošč. Planirani povprečni letni obseg 2,5 mio m³ bo prekoračen. V vseh letih, zajetih v obeh tabelah, je bil delež iglavcev v obeh sektorjih lastništva večji od deleža listavcev.

Preglednica 4: Planirana letna blagovna proizvodnja (v 000 m³)

Obdobje	Družbeni		Zasebni		Skupaj	
	iglavci	listavci	iglavci	listavci	iglavci	listavci
1981–85	863	573	733	505	1596	1078
1986–90	820	530	720	430	1540	960

Vir: RKKGP: 10-letni etat in desetletna blagovna proizvodnja (14. 9. 89).

Preglednica 5a: Lesna bilanca za leto 1985 (v 000 din)

	1985					
	Skup. por. lesa 1985	Gozdni sortim.	Lesni ostan.	Skupaj	Druge repub.	Uvoz
1. Les za meh. pred.						
– skupaj	1694	1525	–	1525	123	46
– igl.	1100	1100	–	1100	–	–
– list.	594	425	–	425	123	46
2. Les za cel. in plošče						
– za cel. sk.	957	358	90	448	154	355
– igl.	733	281	90	371	48	314
– list.	224	77	–	77	106	41
– za ploš. sk.	716	252	218	470	240	6
– igl.	297	43	197	240	57	–
– list.	419	209	21	230	183	6
3. Teh. les za druge nam.						
– skupaj.	298	290	–	290	–	8
– igl.	246	238	–	238	–	8
– list.	52	52	–	52	–	–
4. Drva – list.	255	255	–	255	–	–
5. Vsa poraba						
– skupaj	3920	2680	308	2988	517	415
– igl.	2376	1662	287	1949	105	322
– list.	1544	1018	21	1039	412	93

Komentar: Z domačimi gozdnimi lesnimi sortimenti so bile potrebe v mehanski predelavi lesa pokrite 90-odstotno. Iz drugih republik so dobavili 7 %, uvozili pa 3 %. Od 38 % domačega lesa za celulozo in plošče je bilo 28 % gozdnih sortimentov in 10 % lesnih ostankov. Iz drugih republik je bilo dobavljeno 16 % lesa, uvozili pa so ga 37 %. Skupna poraba je znašala 76 %, od česar je bilo lesnih sortimentov 68 %, lesnih ostankov pa 8 %. Iz drugih republik so dobavili 13 %, uvoz pa je znašal 11 %.

Vidimo, da je v letih 1985 in 1990 oskrbljenost z domačo lesno surovino za mehansko predelavo rastla. Prav tako je rastla tudi oskrbljenost z domačim lesom za celulozo in plošče, tako da je rasel delež domače oskrbe tudi v skupni porabi. Uvoz lesa je padel. Na rast deleža domačega lesa, zlasti v oskrbi z lesom za celulozo in plošče, vplivajo vse številnejše sanitarne sečnje, ki praviloma dajejo tanjši les slabše kakovosti. Do l. 1995 je predvideno nadaljevanje takšnih teženj.

Vir: Splošno združenje gozdarstva SR Slovenije

2. POLOŽAJ GOZDARSTVA V SVETU (SREDNJA EVROPA) IN MOŽNOSTI UPORABE NJIHOVIH REŠITEV PRI NAS

Propadanje gozdov je evropski in svetovni problem. Sredstva za sanacijo v posa-

meznih državah zbirajo iz različnih virov in na različne načine. Temu prilagajajo tudi zakonodajo in oblikujejo kriterije financiranja sanacijskih programov. Sektor lastništva pri tem ne igra vloge. V ZRN prihaja pod pritiskom javnosti vedno bolj v ospredje načelo »ekologija pred ekonomijo«. Denar za pomoč pri ukrepih za izboljšanje stanja gozdov prispevajo posamezne zvezne dežele za gozdove svojega območja in vlada iz zveznega sklada za izboljšanje agrarne strukture in zaščito obale (od tod dobiva gozdarstvo 1,5 do 2 %). Splošna ocena je, da pomoč ni zadostna niti pravilno usmerjena. Nemški gozdovi so bili zaradi zgodovinskih razlogov (vojne!) zelo izčrpani in zato je še danes potrebno veliko sredstev za sanacije. Podobno kot v ZRN je tudi v Švici ekološka zavest zelo velika. Po načelu »škodo plača povzročitelj« gozdarstvu namenijo del sredstev carinskih prihodkov

Preglednica 5b: Lesna bilanca za leto 1990 (plan – v 000 m³)

	Skup. por. lesa 1990	Gozdni sortim.	1990 (plan)			Uvoz
			Lesni ostanki	Skupaj	Druge repub.	
1. Les za meh. pred.						
– skupaj	1500	1260	–	1260	230	10
– igl.	910	900	–	900	10	–
– list.	590	360	–	360	220	10
2. Les za cel. in plošče						
– za cel. sk.	1046	349	128	477	244	325
– igl.	765	268	128	396	79	290
– list.	281	81	–	81	165	35
– za plošče sk.	735	225	230	455	280	–
– igl.	273	36	183	219	54	–
– list.	462	189	47	236	226	–
3. Teh. les za druge nam.						
– skupaj	283	283	–	283	–	–
– igl.	197	197	–	197	–	–
– list.	86	86	–	86	–	–
4. Drva – list.	180	180	–	180	–	–
5. Vsa poraba skupaj						
– skupaj	3744	2297	358	2655	754	335
– igl.	2145	1401	311	1712	143	290
– list.	1599	896	47	943	611	45

Komentar: V mehanski predelavi naj bi bile potrebe po lesu pokrite 84-odstotno. Dobave iz drugih republik naj bi znašale 15 %, uvoz pa 1 %. Od 47 % lesa za celulozo in plošče naj bi bilo 32 % lesnih sortimentov, 15 % pa lesnih ostankov. Dobava iz drugih republik naj bi znašala 29 %, uvoz pa 18 %. Skupna poraba z gozdnimi lesnimi sortimenti naj bi bila pokrita 61-odstotno, lesnih ostankov naj bi bilo 10 %. Lesa iz drugih republik naj bi dobavili 20 %, uvozili pa 9 %.

od uvoza goriv. Druga oblika pomoči so brezobrestni krediti za kritje dela stroškov za dela v gorskih gozdovih ali pa nabavo gozdarske mehanizacije. Zvezno ministristvo nadzoruje projekte, ki imajo pravico do subvencije. To so projekti za naložbe v varovalnih gozdovih, ki služijo transportu lesa (gozdne prometnice), komasacije, ki jih zahteva zvezna vlada v večjih strmjenih kompleksih (kjer je treba rešiti tudi problem prometnic), od leta 1984 pa so upravičeni do subvencije tudi ukrepi za borbo proti imisijskim poškodbam in gozdnim škodljivcem ter projekti za nego gozdov na težavnih terenih (nagib 50%). Torej: Gozdarstvo dobiva pomoč pri sanacijah od zvezne vlade, kantona, v posebnih primerih pa tudi od občine.

Za nas pridejo v poštev tiste rešitve, ki bi ob čim manjših obremenitvah gospodarstva prestrukturiranje onesnaževalcev oko-

lja usmerjale v ekološko čim čistejšo tehnologijo (brezcarinski uvoz filtrov in čistilnih naprav, ugodni kreditni pogoji za uvoz moderne tehnologije) in proizvodnjo (raba sekundarnih surovin, povratna in ekološko neoporočena embalaža itd.), v motorna vozila pa je potrebno vgrajevati katalizatorje vžiga. Posledica propadanja gozdov je ogrožena trajnost gozdov v vseh pogledih, oslabiljene pa so tudi vse njihove splošno koristne funkcije.

3. DEJAVNOSTI POSEBNEGA DRUŽBENEGA POMENA, PODJETNIŠTVO V GOZDARSTVU IN BODOČA ORGANIZIRANOST

Družbena pozornost se obrača tudi k splošno koristnim funkcijam gozda. Zato je treba jasno ločiti, kaj so v gozdarstvu dejavnosti posebnega družbenega pomena, kjer

Preglednica 5c: Lesna bilanca za leto 1995 (prognoza – v 000 m³)

	1995 (prognoza)					
	Skup. por. lesa 1995	Gozdni sortim.	Lesni ostanki	Skupaj	Druge repub.	Uvoz
1. Les za meh. pred.						
– skupaj	1660	1360	–	1360	280	20
– igl.	1040	940	–	940	90	10
– list.	620	420	–	420	190	10
2. Les za cel. in plošče						
– za cel. sk.	1080	320	135	455	250	375
– igl.	785	230	135	365	120	300
– list.	295	90	–	90	130	75
– za plošče sk.	700	220	235	455	245	–
– igl.	295	80	215	295	–	–
– list.	405	140	20	160	245	–
3. Teh. les za druge nam.						
– skupaj	330	330	–	330	–	–
– igl.	270	270	–	270	–	–
– list.	60	60	–	60	–	–
4. Drva – list.	180	180	–	180	–	–
5. Vsa poraba						
– skupaj	3950	2410	370	2780	775	395
– igl.	2390	1450	200	1650	370	370
– list.	1555	950	170	1120	405	30

Komentar: Potrebe po lesu za mehansko predelavo naj bi bile pokrite 82-odstotno. Dobava lesa iz drugih republik naj bi znašala 17 %, uvoz pa 1 %. Za celulozo in plošče naj bi bilo na razpolago 51 % domačega lesa (30 % sortimentov in 21 % lesnih ostankov). Dobave iz drugih republik naj bi znašale 28 %, uvoz pa 21 %. Skupna poraba naj bi bila pokrita 70-odstotno, od tega naj bi bilo 60 % lesnih sortimentov in 10 % lesnih ostankov, 20 % lesa naj bi dobavili iz drugih republik, 10 % pa naj bi ga uvozili.

ne nastopamo na trgu in ne ustvarjamo dohodka po tržnih zakonitostih, in kaj je v gozdarstvu podjetništvo. Ker se v praksi te dejavnosti prepletajo in vplivajo druga na drugo, je razmejitve te navidezno preprosta. Dejavnosti posebnega družbenega pomena morajo imeti zato natančno določen program, zanesljiv vir financiranja in strog javni nadzor. Te dejavnosti je treba ločiti na tiste, ki zagotavljajo gozdno reprodukcijo (vlaganja v gozdove), in na tiste s prvinami javne gozdarske službe (odkazilo, urejanje gozdov itd.). Gozdno reprodukcijo financirajo pretežno gozdna podjetja in lastniki gozdov sami, ob družbeni pomoči za uredničenje nekaterih splošno koristnih vlog gozdov in ob neposrednih prispevkih drugih uporabnikov gozdnega prostora. Javno gozdarsko službo, ki naj bi bila organizirana za družbeni sektor, mora s proračunskimi sredstvi prepreži še država.

Blagovna proizvodnja gozdnih lesnih sortimentov mora v celoti prestopiti meje območij, tako da bodo les lahko kupili tisti, ki ga bodo lahko tudi bolje ovrednotili v nadaljnji predelavi. Trg bo postavil pred gozdarje zahteve po ustrezni ceni za ustrezno kakovost.

Prehod na podjetništvo terja tudi organizacijske spremembe v panogi. Pri tem gre zlasti za podjetništvo v prometu z lesom, vpeljavo podjetništva v izkoriščanje gozdov in obvladovanje dejavnosti posebnega družbenega pomena v celotnem prostoru. Za vzpostavitev prave tržne prodaje gozdnih lesnih sortimentov bo potrebna tudi reorganizacija prodajnih služb, pričeti pa bo treba tudi s tržnimi raziskavami (marketing) ter za to usposobiti ustrezne kadre.

V gozdarstvu bo v bodoče potrebna večja ekonomičnost proizvodnje in bolj gospodarno obnašanje. Pri tem so v prvi vrsti

mišljenje naložbe v gozdne ceste (katerih mreža je ponekod že pregosta), v centralna mehanizirana in mehanizirana skladišča ter mehanizacijo. Stroške teh naložb se je doslej skrivalo v drugih dejavnostih. V vseh gozdnogospodarskih organizacijah je treba nujno zmanjšati proizvodne in splošne stroške.

Nova organizacija zahteva tudi nove opredelitve v zasebnem gozdarskem sektorju. Ohraniti je treba načelo skupnega gospodarjenja z vsemi gozdovi ne glede na lastništvo. To načelo se mora izraziti v skupnem delu in enotni strokovni odgovornosti za dejavnosti, ki so sedaj po Zakonu o gozdovih opredeljene kot dejavnosti posebnega družbenega pomena. Strokovno odgovornost za te dejavnosti prevzema gozdno podjetje. Gozdni posestnik mora biti svoboden pri izkoriščanju svojega gozda. Gozdna podjetja bi morala biti motivirana za vse vrste sodelovanja z gozdnimi posestniki.

4. POSLEDICE INTEGRACIJSKIH PROCESOV V EVROPI IN GOZDARSTVO

Integracijska gibanja v EGS in gospodarske reforme v naši državi terjajo odpiranje gozdarstva v svet. Gozdarji se bodo morali navaditi osvajati tuja tržišča in na njih organizirano nastopati. Ker bodo možnosti večjega vključevanja v trgovino z gozdnimi lesnimi sortimenti, bo standarde gozdnih proizvodov nujno prilagoditi evropskim.

Vsekakor je prav gozdarstvo tista pano-

ga, ki ima na ekološkem področju zaradi umiranja gozdov, ki je, kot sem že omenil, vseevropski pojav, največ možnosti za sodelovanje. Tukaj gre omeniti predvsem organizirano znanstveno sodelovanje na področju umiranja gozdov, zlasti med inštituti in fakultetami, in sicer na področju celotne panoge. Zato je potrebno dati znanju in razvoju znanosti v panogi pomembnejšo vlogo.

5. OCENA STOPNJE IZKORIŠČENOSTI IN ODPISANOSTI KAPACITET V GOZDARSTVU

Gozdarstvo je delovno intenzivna panoga. Delo poteka na različno zahtevnih terenih. Zaradi naporenega fizičnega dela so pogoste tudi težje delovne nezgode. Mehanizacija je pri delu v gozdu zato potrebna tudi zaradi humanizacije delovnih pogojev. V gozdarstvu se mehanizacija uporablja predvsem pri izkoriščanju gozdov, pri sečnji in izdelavi (motorna žaga za posek, prežaganje, kleščenje), pri spravilu in prevozu (traktor, kamion, prikolica) ter za gradnjo gozdnih prometnic. Del te mehanizacije se uporablja tudi pri gozdnogojitvenih delih. Ker so posamezne vrste strojev (zlasti motorne žage) last gozdnogospodarskih organizacij ali zasebna last bodisi delavcev, zaposlenih v gozdnogospodarskih organizacijah, bodisi gozdnih posestnikov, ki delajo v svojih gozdvih tudi z lastnimi spravilnimi in transportnimi sredstvi, je težko oceniti izkoriščenost in odpisanost zmogljivosti.

Preglednica 6: Stanje in izkoriščenost strojnega parka za gradnjo gozdnih cest

	1984			1986		
	Štev.	ur/stroj	izkor. (%)	Štev.	ur/stroj	izkor. (%)
Buldožerji	68	1159	72,44	66	1141	71,31
Bagri	17	852	53,25	17	1149	71,81
Nakladalniki	16	970	60,63	15	1004	62,75
Grederji	31	986	61,63	24	1125	70,31
Kompresorji	68	568	35,50	106	351	21,94
Vitalna kladiva	437	564	35,25	446	459	28,69
Lafete	15	448	28,00	16	401	25,06
Plugi	61	16	1,00	27	51	3,19
Kamioni	22	80	5,00	12	105	6,56

Opomba: Pri izkoriščenosti se upošteva letni fond 1600 ur.

Vir: Stanje mehanizacije ter storilnosti in izkoriščanja delovnega časa delavcev v neposredni proizvodnji gozdarstva SR Slovenije konec leta 1986.

Realno oceno onemogočajo tudi neenotne evidence, razpršenost sečišč zaradi sanitarnih sečenj itd. Še najbolj zanesljivi so podatki za kapacitete za gradnjo gozdnih prometnic.

6. OCENA MOŽNOSTI RASTI V GOZDNI PROIZVODNJI

Zaradi pričakovanih trendov bioekološke nestabilnosti se bo sedanja obremenjenost gozdov s sečnjami znižala, tako da ni moč pričakovati rasti obsega proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov. Zaradi propadanja gozdov je pričakovati le začasno povečanje proizvodnje lesa slabše kakovosti, in sicer od sanitarnih sečenj (sušic). Kljub temu pa se bo zaradi pričakovanega padca lesnih zalog in prirastkov v gozdovih zaradi njihovega propadanja v prihodnje občutno zmanjšal obseg lesne proizvodnje. Zaradi naglega propadanja gozdov bodo potrebe po vlaganjih v gozdove v prihodnje večje. Zараščенost z gozdom v Sloveniji je na taki stopnji, da je ne kaže več povečevati.

7. TEMELJNI RAZVOJNI CILJI IN UKREPI

Zaradi hude bioekološke nestabilnosti slovenskih gozdov bo gospodarjenje z njimi usmerjeno v sanacijo poškodovanih gozdov in v zagotavljanje njihove trajnosti. Zato so predvideni naslednji cilji:

- raziskave temeljnih problemov pri gospodarjenju z gozdovi;
- vzdrževanje bioekološke stabilnosti gozdov;
- proizvodnja kvalitetnega lesa in krepitev splošno koristnih funkcij gozdov;
- zagotavljanje pogojev za zagotovitev primerne ravni reprodukcije in normalnega

ekonomskega poslovanja pri gospodarjenju z gozdovi;

- dograjevanje sistema družbenih obvez za gozdove z dokončno opredelitvijo nosilcev materialnih obveznosti;
- ohranjanje gospodarske in socialne varnosti kmečkih gozdnih posestnikov, še posebej v hribovskem in gorskem svetu, kjer je gozd osnova za socialno varnost;
- ohranitev divjadi v skladu s prehrabnimi zmogljivostmi v gozdnih ekosistemih in v harmoniji z ostalimi gozdnogospodarskimi cilji in
- razvijanje informacijskega sistema zaradi pridobivanja podatkov za oblikovanje strokovnih odločitev.

Za zagotovitev temeljnih razvojnih planskih ciljev in nalog so potrebna naslednja vlaganja v gozdove – preglednica 7.

Pri vlaganjih v gozdove je potrebno sočasno vzdrževati in krepiti vse funkcije gozdov, kar zahteva dosledno uresničevanje nalog in ciljev, zastavljenih v planskih aktih in gozdnogospodarskih načrtih na področju vlaganj v gozdove.

Z republiškimimi (državnimi) ukrepi naj se zagotovi:

- da zagotavljajo sredstva za financiranje dejavnosti posebnega družbenega pomena gozdna podjetja, lastniki gozdov, drugi uporabniki gozdov in gozdnega prostora in družbenopolitične skupnosti,
- uporabniki gozdov s posebnim namenom,
- dejavnosti, ki ustvarjajo dohodek na račun izrabe splošno koristnih funkcij gozdov,
- trajni uporabniki gozdnih cest,
- tisti občani, ki ustvarjajo dohodek s prodajo sadežev,

Opomba: Razvrstitev po alineah je prednostna.

Preglednica 7: Potrebna vlaganja v gozdove

	Obnova, nega varstvo goz.	Melior. in pogozdov.	Gradnja g. cest	Skupaj
Plan 1986/90				
letno povpr. (mio din)	5.065,3	1.722,8	3.528,2	10.316,3
(000 DEM)	25.668	8.730	17.879	52.277

Vir: Samoupravna interesna skupnost za gozdarstvo SRS.

Pripomba: Pri izračunu je upoštevan devizni tečaj za DEM z dne 30. 9. 1989: 19.734,92 din.

- družbenopolitične skupnosti naj pri-
spevajo namenska sredstva iz proračuna
ter z ukrepi ekonomske politike zagotavlja-
jo, da se gozdna podjetja oprostijo plačila
vodnega prispevka, da se gozdarskim pod-
jetjem zagotovijo olajšave pri plačilu davka
na dohodek, da dobi gozdarstvo odškod-
nino za spremembo namembnosti zemljišč
in da se zagotovi vračilo dela sredstev za
uporabo cest in stroškov za gorivo.

LITERATURA

1. Hočevar M., Pogačnik J., Šolar M.: Čas za
rešitev gozdov se izteka. Ljubljana, SIS za go-
zdarstvo SRS, 1987.

2. Hočevar M., Pogačnik J., Šolar M.: Kako
rešili gozdove. Ljubljana, SIS za gozdarstvo SRS,
1988.

3. Winkler Iztok: Družbeno-ekonomski vidiki
propadanja gozdov. Gozdarski vestnik št. 2/XLVII,
str. 49-57, Ljubljana, februar 1989.

4. Winkler Iztok: Družbene spremembe in go-
zdarstvo. Gozdarski vestnik št. 3/XLVII, str. 126-
131, Ljubljana, marec 1989.

5. Hrček Dušan: Problemi varstva zraka v
Sloveniji. Gozdarski vestnik št. 3/XLV, str. 134-
139, Ljubljana, marec 1987.

6. Udovič Marko: Umiranje gozda na območju
Gozdnega gospodarstva Ljubljana. Gozdarski
vestnik št. 9/XLV, str. 389-395, Ljubljana, sep-
tember 1987.

7. Čop Janez: Gozd-divjad-propadanje go-
zdov. Gozdarski vestnik št. 4/XLVI, str. 186-187,
Ljubljana, april 1988.

8. Adamič Miha: Prehrambene značilnosti kot
prvina načrtovanja varstva, gojitve in lova parklja-
ste divjadi s poudarkom na jelenjadi. Gozdarski
vestnik št. 4/XLVII, str. 145-163, Ljubljana, april
1989.

9. Dolgoročni plan SR Slovenije za obdobje
1986-2000. Uradni list SRS št. 1/1986.

10. Družbeni plan SR Slovenije za obdobje
1986-1990. Uradni list SRS št. 2/1986.

Nekoč je bilo tudi to gozdarstvo
(Foto: mag. Janez Černač)

